

Ali je kontekst res pomemben?

Pred nekaj leti sem imel študenta, katerega odgovor na vsako mojo trditev je bil: “No, to je pa odvisno od konteksta”. Razumeli boste, da sem se sčasoma naveličal tega “argumenta”, zato bom v tem članku poizkusil pokazati, da je vloga konteksta v lingvistični (in argumentativni) analizi pogosto precenjena, da izjave ustvarjajo lasten (osnovni) kontekst, in da njihov “realni”, “materialni” in “dejanski” kontekst komaj kaj vpliva na razlago in razumevanje teh izjav.

Oseba, ki je kriva za nastanek tega spolzkega koncepta, je Bronislaw Malinowski. V svojem delu iz leta 1923, “The problem of meaning in primitive languages”, namreč prav moteče trdi tole:

“Natanko tako kot v realnosti govorjenih in pisanih jezikov, je beseda brez *jezikovnega konteksta* zgolj izmišljija, ki sama po sebi ne pomeni nič, zato v realnosti govorjenega živega jezika izjava nima nobenega pomena, razen v *kontekstu situacije*.”

Od te nesrečne izjave dalje se je pojem konteksta le še širil, zaobjemajoč vedno večje število vsebin, in končno dosegel obseg nekakšne množice, ki načeloma vsebuje prav vse in zunaj sebe ne pušča ničesar.

Sam koncept konteksta ponavadi delimo na “lokalne” in “globalne” strukture konteksta: lokalne strukture pokrivajo “kontekst, ki ga ima izjava glede na trenutno situacijo”, globalne pa “globalnejši kontekst kulture” (Van Dijk, 1997a, 19).

Lokalne strukture konteksta bi tako obsegale: “postavitev (čas, prostor, okoliščine), udeležence in njihove različne komunikacijske in družbene vloge (govorec, predsedujoči, prijatelj, itd.), namere,

¹ *Omejujem se le na
novejšo pragmatično
literaturo.*

cilje ali namene”, medtem ko bi globalne strukture vsebovale “diskurz kot konstitutivni element organizacijskih ali institucionalnih dejanj in postopkov (zakonodaja, sodne razprave, poučevanje, novinarsko poročanje, itd.) in situacije, v katerih so sodelujoči vključeni v interakcijo kot člani družbenih kategorij, skupin ali institucij” (ibid.)

Pojem konteksta torej, tako se vsaj zdi, (Van Dijk 1997b: 11):

“... ni tako premočrten kot bi utegnile nakazovati njegove zdravorazumske rabe v vsakdanjem življenju. Intuitivno se zdi, da implicira neke vrste okolje ali okoliščine dogodka, dejanja ali diskurza – nekaj, kar moramo vedeti, da bi lahko pravilno razumeli dogodek, dejanje ali razpravo, nekaj, kar deluje kot ozadje, postavitev, okolje, pogoji ali posledice.”

V skladu z zgornjo definicijo Van Dijk (ibid.) definira kontekst kot “... strukturo tistih lastnosti družbene situacije, ki so sistematično (in ne naključno) pomembne za diskurz”.

In kaj bi utegnilo biti pomembno za diskurz?

“Spol, starost, razred, izobrazba, družbeni položaj, etnična in poklicna pripadnost udeležencev so pogosto pomembni ... Po drugi strani pa so višina, teža, barva oči ali posedovanje vozniškega dovoljenja pomembni le redko ali celo nikoli. Enako velja tudi za družbene vloge: nekatere od teh vlog in družbenih odnosov so pogosto pomembne – biti prijatelj ali sovražnik, močan ali nemočen, dominanten ali dominiran – medtem ko se za druge zdi, da imajo manj sistematičen vpliv na tekst in govor ter njuno razumevanje, recimo: biti prvi ali zadnji, ljubitelj kina ali gledališča.” (ibid.)

Vendar pa bujen razrast mogočih sestavin konteksta (npr. kaj spada zraven in kaj ne) ni edini problem, ki ga imamo s kontekstom. Konteksti namreč niso nekaj določenega ali vnaprej danega: so ali vsaj lahko so fleksibilni in spreminjajoči se, kot taki pa so podvrženi pogajanju. Poleg tega pa (ibid.):

“... konteksti niso objektivni na način, da bi bili sestavljeni iz družbenih dejstev, ki jih vsi udeleženci razumejo na isti način in jih imajo za relevantne. So interpretirani ali konstruirani, udeleženci pa strateško in nenehoma ustvarjajo njihovo pomembnost”.

Jef Verschueren (1998:16)¹ se z van Dijkom strinja, da:

“... kljub navidezno neomejenemu razponu mogočih pomembnih kontekstualnih objektov prilagodljivosti, ‘kontekst’ ni nedoločen pojem. Resnično pragmatičen pristop h govornemu obnašanju, družbene variabilnosti ne postavlja na nivo idealiziranih skupin, temveč v razpon prepletenih dimenzij, ki prispevajo k družbenim identitetam sogovornikov. ‘Kulturne’ dimenzije vključujejo razlikovanje med oralnimi in pismenimi družbami, ruralnimi in urbanimi življenjskimi vzorci ali prevladujočim kulturnim nasproti subkulturnemu okolju. Druge družbene dimenzije spremenljivosti, s katerimi je jezikovna izbira v odnosu medsebojne prilagodljivosti, vsebujejo družbeni razred, etnično, rasno, nacionalno

in versko pripadnost, starost, stopnjo izobrazbe, poklic, sorodstvena razmerja, spol, spolno usmerjenost, itd.”

Vendar pa to, dokler govorimo o kontekstu, še ni vse, ker za nekatere jezike velja, da je (Verschueren 1998: 17):

“... koncept ‘družbenih povezav’ morda potrebno razširiti – da bi razložili določene lingvistične izbire – na zveze, ne le med ljudmi, ampak tudi med ljudmi in živalmi, ljudmi in rastlinami, pa tudi med ljudmi in stvarmi, do stopnje, ko ‘interakcija z’ določenimi živalmi, rastlinami ali stvarmi postane bistven del človekovih (vsako)dnevnik dejavnosti.”

Kljub temu dolgemu, skoraj neskončnemu spisku, kaj vse spada – in kaj vse bi lahko spadalo – v koncept konteksta, Verschueren trdi, da je uvajanje konteksta v lingvistično analizo predpogoj za natančnost. Zakaj?

“... konteksti nastajajo z *uporabo jezika*, zato so na različne načine omejeni. Čeprav lahko načeloma vsak mogoči sestavni del govornega dogodka pokaže kontekstualno pomemben element, ki ga moramo upoštevati, *usi ti sestavni deli niso ustrezno uporabljani ob vsaki priložnosti*. Povedano z drugimi besedami – iz skoraj neskončnega razpona različnih možnosti, kontekste ustvarja dinamika interakcije med izjavljalci in interpreti”. (ibid. 139)

Z drugimi besedami – izjavljalec in interpret bi v dani situaciji najbrž vedela, kakšen je kontekst in za kaj gre. Precej banalen sklep. Van Dijk (1997b: 12) se zdi formalnejši in bolj omejujoč kot Verschueren:

“... strukture diskurza *se spreminjajo kot funkcija* struktur konteksta, zato jih lahko istočasno *razložimo* v smislu teh kontekstnih struktur. In nasprotno, kontekste same lahko oblikujemo in spreminjamo kot funkcije struktur diskurza.”

Francoski lingvist Oswald Ducrot, čigar poglede bom privzel v tem članku, gre še dlje. Ducrot razvija posebno teorijo argumentacije, teorijo ‘argumentacije v jeziku’ (TAJ), kot jo je poimenoval sam, s katero želi raziskati argumentativni potencial jezika kot sistema. S TAJ želi pokazati, da so v jezik kot sistem že vpisane določene argumentativne lastnosti, da lahko jezik na nekaterih nivojih argumentira sam po sebi, obenem pa naši dialoški in interaktivni argumentaciji vsili določene omejitve.

Ti vidiki, v povezavi s kontekstom, nakazujejo, da izjave ustvarjajo lasten (osnovni) kontekst, in da lahko ta osnovni kontekst (osnoven v smislu ‘zadosten za razumevanje in razlago’) ‘deduciramo’ (če smem malce zlorabiti ta koncept) iz teh izjav.

Naj zgornje trditve podkrepim z nekaj primeri (skoraj vse sem namenoma vzel iz različnih Ducrotovih besedil). Recimo, da nam kdo reče (primer, ki ga Ducrot uporablja že dvajset let, v različnih fazah razvoja svoje teorije; prav zato ga uporabljam tudi sam):

(1) Ura je osem.

Je to argument? Zakaj bi nam želel kdo povedati, da je ura osem? Očiten odgovor, ki se ponuja, je: da bi nam povedal, koliko je ura. V tem primeru se zdi kontekst jasen: želeli smo izvedeti, koliko je ura in (1) je odgovor na naše vprašanje.

Mogoče je tudi, da smo želeli, da bi nas kdo opozoril (nekaj pred osmo), kdaj bo ura osem, in je (1) izpolnitev te naše želje.

Če sodimo po primeru (1), se zdi kontekst očiten: ura je osem in (1) nas obvešča o tem dejstvu. Zakaj smo želeli vedeti, koliko je ura, ali zakaj smo želeli, da bi nas kdo opomnil, ko bo ura osem, nima nobene zveze z razumevanjem lokalnega, kaj šele globalnega, konteksta: če bi jo imelo, bi se nujno izgubili v kontekstu (posameznega) človeškega uma, v verigah naših namenov in misli. Sledenje našim namenom in mislim pa bi nujno privedlo do izgube vseh konceptualno pomembnih informacij.

Vzemimo pa, da nismo želeli vedeti, koliko je ura, nekdo pa nam je kljub temu postregel z (1). Zakaj bi želel kdorkoli storiti kaj takega? Kakšni bi utegnili biti njegovi motivi. Oseba, ki nam je rekla (1), je želela s to izjavo najverjetneje povedati nekaj povsem drugega. Ampak kaj? Na kakšna (diskurzivna) nadaljevanja lahko izjava (1) napeljuje? Kaj lahko iz nje sklepamo? Ker (še?) ne poznamo okoliščin, v katerih je bila izrečena, lahko sklepamo na precej različnih možnostih:

- (1) Ura je osem. – a) Pohiti!
– b) Vzemi si čas!
– c) Prižgi radio!
– č) Pojdi si umiti zobe!
– d) Iti moram!
.....
.....

Kaj nam povedo ti mogoči argumentativni nizi?

a) da mora nekdo pohiteti (vsaj v trenutku izjavljanja (1), mogoče vsakič, ko je ura osem), ko ura odbije osmo; implicitno to lahko pomeni, da se je on ali ona nekoliko "obiral/a";

b) da se lahko, ker je ura osem, nekdo oddahne (vsaj v trenutku izjavljanja (1), mogoče vsakič, ko je ura osem); implicitno to lahko pomeni, da se je on ali ona obnašal/a, kot da se mu/ji mudi;

c) da je treba v nekem prostoru P ob osmih prižgati radio (vsaj v trenutku izjavljanja (1), mogoče vsakič, ko je ura osem);

č) da si mora nekdo umiti zobe (najkasneje) ob osmih (vsaj v trenutku izjavljanja (1), mogoče vsakič, ko je ura osem);

d) da moram oditi (najkasneje) ob osmih (vsaj v trenutku izjavljanja (1), mogoče vsakič, ko je ura osem).

Tu se ukvarjamo s celimi argumentativnimi nizi, z izjavo-argumentom in izjavo-sklepom, ne le z (mogočim) vprašanjem in odgovorom. Nam ti argumentativni nizi povedo kaj o svojem

neposrednem kontekstu, ali moramo vedeti, zakaj mora oseba v primeru a) pohiteti, zakaj si lahko oseba v primeru b) vzame čas, zakaj mora oseba v primeru c) prižgati radio, zakaj si mora oseba v primeru č) umiti zobe in zakaj mora oseba v primeru d) nekam oditi?

Ne verjamem, da moramo poznati vse te (osebne) podrobnosti, da bi lahko razumeli, opisali ali interpretirali izjavo. Vzemimo primer a): oseba iz primera a) mora morda hiteti zato, ker bo v nasprotnem primeru zamudila letalo. Če zamudi letalo, ne bo doma pravočasno. Če ne bo pravočasno doma, lahko zamudi rojstni dan svoje hčerke. Če zamudi hčerkin rojstni dan, bo le-ta žalostna. Če bo žalostna, bo jokala. Če bo jokala ...

Skratka, če argumentativnih nizov ne razumemo kot nečesa, kar nam nudi tudi zadostne opise svojih neposrednih kontekstov – zadostnih v smislu, da o kontekstu ne potrebujemo dodatnih informacij, da bi lahko razumeli in interpretirali dani argumentativni niz – izgubimo sleherni *koncept* konteksta kot nečesa, kar je mogoče (nedvoumno) definirati in opisati ter se izgubimo v (osebnem) nizu predstav o tem, kaj je in kaj bi lahko bilo, nizu, ki se nikoli ne konča.

Zdaj pa v izjavo (1) vpletimo prislova *že* in *šele*, kot v:

(1') Ura je *že* osem.

in

(1'') Ura je *šele* osem.

Če vse druge okoliščine ostanejo iste, potem primera (1') ne moremo več zaključiti s sklepom: "Vzemi si čas!", kot v primeru (1), ampak le s sklepom: "Pohiti!". Po drugi strani pa iz (1'') ne moremo več sklepati na: "Pohiti!", ampak le na: "Vzemi si čas!". In zakaj bi morali biti ob tem dejstvu presenečeni? Zato, ker se (1), (1') in (1'') nanašajo na popolnoma isto kronološko dejstvo – namreč, da je ura osem –, pri čemer (1) lahko napeljuje na povsem različne sklepe, medtem ko (1'') dovoljuje le sklepe, ki so usmerjeni v smeri poznosti, (1'') pa le sklepe, ki so usmerjeni v smeri zgodnosti.

Toda, kako je to sploh mogoče, če se (1), (1') in (1'') nanašajo na isto kronološko dejstvo in je osnova (1), (1') in (1'') isto stanje stvari? No, zato, ker prav to "isto stanje stvari" gledamo iz različnih gledišč. V primeru (1') osmo uro vidimo (in predstavljamo) kot pozno, v primeru (1'') pa kot zgodnjo. *Razlikovanje* v okviru *istega stanja stvari* lahko tako povzroči že preprosta vpeljava dveh jezikovno-argumentativnih operatorjev. V primeru (1'), *že* naš sklep usmerja v smer "poznosti", ne glede na to, o katerem delu dneva v nadaljevanju govorimo. Podobno velja tudi za primer (1''), le da nas *šele* navaja na sklep o "zgodnosti". Dejanski čas je tudi v tem primeru nepomemben. To pa, z drugimi besedami povedano, pomeni, da mora biti argumentativna usmeritev v poznost ali zgodnost na neki način že vpisana v obe leksikalni enoti jezikovnega sistema.

Vendar se zdi, da proti tem trditvam govori določen kontekstualni protiargument (namreč, proti vpisanosti argumentativne usmeritve v določene leksikalne enote jezikovnega sistema). Recimo, da nekdo reče:

(1'') Ura je ŽE osem. – Vzemi si čas!

in/ali

(1''') Ura je šeLE osem. – Pohiti!

Pri čemer sta obe izjavi-argumenta izgovorjeni z bolj ali manj izrazitim poudarkom na obeh obravnavanih jezikovno-argumentativnih operatorjih (zato velike črke!), sledita pa jima izjavi-sklepa, ki sta diametralno nasprotni od izjav sklepov v primerih (1') in (1''). Protiargument se glasi takole: če bi bilo res, da je argumentativna usmerjenost že vpisana v določene leksikalne enote jezikovnega sistema, in če bi bilo res, da izjave same določajo svoj osnovni kontekst, potem argumentativna niza (1'') in (1''') ne bi bila mogoča. In vendar sta: če je bilo v primeru (1'') pomembno, da se nekaj postori do osme ure in je zdaj ura (že) osem, potem lahko povsem upravičeno povlečemo sklep (mogoče malce ironično): 'Vzemi si čas', saj je bila priložnost zamujena in ima oseba, ki jo je zamudila, zdaj na razpolago ves čas pod soncem. In če je bilo v primeru (1''') pomembno, da se nekaj postori nekaj po osmi uri in je zdaj ura (že) osem, lahko povsem upravičeno potegnemo sklep 'Pohiti', če nočemo, da naš sogovornik zamudi tisto, kar naj bi se zgodilo nekaj po osmi uri.

Res – ta dva argumentativna niza ((1'') in (1''')) sta mogoča; kar ločuje (1') in (1'') na eni strani in (1'') in (1''') na drugi, je *Weltanschauung*, ki stoji za njima: glede na (1') in (1'') se je vredno potruditi (da nekaj naredimo, dosežemo), čeprav se zdi prepozno. Glede na (1'') in (1''') pa je prepozno (pa čeprav le za trenutek) pač prepozno. Biti moramo točni, ali pa opustiti vse skupaj.

Vendar pa si oba argumentativna niza, četudi ju ločuje *Weltanschauung*, očitno delita isto epistemologijo glede usmerjenosti prislova *že* v poznost in usmerjenosti prislova *šelev* v zgodnjost: če namreč prislov *že* ne bi bil usmerjen v poznost, ga ne bi bilo mogoče uporabiti v argumentativnem nizu, ki nakazuje (argumentira, dokazuje), da je (nekaj) prepozno, namreč (1'') in, *mutatis mutandis*, če prislov *šelev* ne bi bil usmerjen v zgodnjost, ga ne bi bilo mogoče uporabiti v argumentativnem nizu, ki nakazuje (argumentira, dokazuje), da je (nekaj) še zgodaj, namreč (1'''). Iz česar nedvoumno sledi, da mora biti argumentativna usmerjenost v poznost nekako vpisana že v sam prislov *že*, argumentativna usmerjenost v zgodnjost pa v prislov *šelev*.

Naj (podrobneje) pojasnim, kaj imam v mislih, z analizo še enega, na neki način subtilnejšega, primera. Recimo, da imamo opraviti z izjavo kot:

(2) Janez je delal.

Na kakšen sklep lahko napeljuje ta izjava: + (“Uspelo mu bo.”), ali –, (“Ne bo mu uspelo”)?² Verjamem, da bi vsakdo izbral + (“Uspelo mu bo.”). Beseda *delo* (leksikalni pomen besede *delo*) pač implicira, da je nekdo v nekaj vložil določen trud; in če se kdo za kako stvar trudi, potem je verjetneje, da bo (v tem, za kar se trudi) uspel, kot ne.

Izjavo (2) bi seveda lahko “razvili” tudi v argumentativni niz kot:

(2') Janez je delal. – Pravi junak je!

kar lahko zveni kot protiargument temu, kar sem pravkar zapisal. Vendar ni! Argumentativni niz (2') ima namreč v grobem dve interpretaciji: dobessedno in ironično.

Dobessedna interpretacija implicira, da so pri Janezovem delu nastopile nekakšne ovire: mogoče je invalid, mogoče je (bil) bolan, mogoče je bilo dela, ki ga je moral opraviti, preveč za eno samo osebo, mogoče ...; še mnogo drugih možnosti je. Kar pa nam (2') dejansko pove o vseh teh možnostih je, da je Janez te ovire premagal, da je delal – in da bo pri svojem delu najverjetneje uspešen.

Ironična interpretacija implicira, da ni bilo nikakršne fizične ovire, ki bi motila Janezovo delo, ampak mu to delo, tako ali drugače, ni bilo pretirano všeč in/ali pa ni delal prav pogosto. Vendar pa nam (2') prav tako pove, da je premagal tudi to oviro, da je delal – in da utegne biti pri svojem delu najverjetneje uspešen.

Nasproten sklep (“Ne bo mu uspelo”) postane splošno sprejemljiv šele, če ga uvedemo z besedico *ampak* (ali kakim drugim protivnim veznikom). Na primer:

(2'') Janez je delal. *Ampak* mu ne bo uspelo.

Ampak uporabljamo zato, da argumentativno pričakovanje in argumentativno usmeritev odvrnemo od tega, kar se – glede na tisto, kar je bilo povedano pred *ampak* – zdi samoumevno in pričakovano. V primeru:

(3) Zelo sem zaposlen, *ampak* to ponudbo bom sprejel.

bi lahko iz argumenta “Zelo sem zaposlen” sklepali, da bo sklep tekkel v smeri: “Imam preveč dela, da bi sprejel še to ponudbo.” Prav kakor v:

(4) Pavel je inženir, *ampak* nič prida.

iz argumenta “Pavel je inženir” ponavadi potegnemo sklep, ki teče v smeri: “Pavel ve/Pavel zna postoriti določene stvari”³.

² *Natančna ubeseditev je seveda stvar vsakokratne rekonstrukcije argumenta. Z drugimi besedami: ni in ne more biti “natančna” (vedno in povesod enaka za vse).*

³ *Naj poudarim še enkrat: natančna ubeseditev, ki se (v detajlih) lahko razlikuje od osebe do osebe, ni pomembna. Pomembna je argumentativna usmeritev.*

Vloga veznika *ampak* v primeru (2'') je prav opozoriti, da neuspeh ni skladen z normalnim (običajnim) potekom dogodkov, če je (ne)kdo delal.

Zdaj pa si oglejmo primera (5):

(5) Janez je malo delal.

in (5'):

(5') Marko je malce delal.

Izkušnje kažejo (Ducrot 1996), da obstaja nekakšen konsenz, splošno strinjanje o tem, koliko sta Janez in Marko (tako kot sta predstavljena v primerih (5) in (5')) delala – namreč, bolj malo. Govorci, ki jim je slovenščina materni jezik, bi se na podlagi izjav (5) in (5') najverjetneje strinjali tudi o tem, da je delal Marko več (recimo – dve uri) od Janeza (ki je delal, denimo, le eno uro).

Skoraj nemogoče pa je objektivno in nesporno ugotoviti, koliko več je delal Marko in koliko manj je *malo* od *malce*. In vendar primera (5) in (5') napeljujeta na zaključka, ki sta (argumentativno) nasprotno usmerjena:

(5) Janez je malo delal. – Ne bo mu uspelo.

(5') Marko je malce delal. – Uspelo mu bo.

Če niza (5) in (5') presojava po informativni plati – s stališča “dejstev” oz. dejanskega stanja stvari v svetu – potem je pomembno predvsem to, da jezik *malo* in *malce* predstavlja kot jezikovni sredstvi, ki zaznamujeta majhno količino nečesa: čeprav je med njima lahko tudi manjša kvantitativna razlika, oba še vedno označujeta majhno količino nečesa. Če pa niza (5) in (5') presojava z argumentativnega stališča vidimo, da jezik prislov *malo* postavi na isto argumentativno lestvico kot *nič*, *sploh nič*, prislov *malce* pa na isto argumentativno lestvico kot *veliko*: prislov *malo* lahko namreč parafraziramo ali poudarimo (okrepimo) z *nič*, *sploh nič*:

(6) Janez je malo delal, celo sploh nič. – Ne bo mu uspelo.

malce pa z *veliko*:

(6') Marko je malce delal, celo veliko. – Uspelo mu bo.

Zdaj pa še malce spremenimo “delo” – namreč “delo”, kot ga vidi jezik – in se vprašajmo, v katero smer bi utegnil argumentirati tale argument:

(7) Janez je delal eno uro.

V primeru, da ne poznamo konkretnih okoliščin – ne vemo,

ko pretirano poudarimo prislov *samo*, ker želimo izpostaviti kontrast glede na kvantiteto, ki jo prislov vpeljuje, lahko z našo strategijo uspemo predvsem zato, ker jezik prislov *samo* vidi kot prislov, ki vpeljuje (in opisuje) majhne količine.

Prislov *skoraj* pa, nasprotno, usmerja sklepe v pozitivno smer, ne glede na 'dejstva'. Še več. "Skoraj X" pomeni, če ga gledamo iz informativne perspektive (perspektive dejstev), "še ne X", "malo manj kot X", kar je manj tudi od "samo X" (ki je preprosto le X). In vendar to, dejstveno manjšo, količino, "skoraj eno uro", jezik predstavlja kot več dela od dejstveno večje količine, "samo eno uro".

To pa je odličen primer za prikaz, da ima 'materialni', 'dejanski', 'objektivni' in 'zunaj-jezikovni' kontekst le omejeno vrednost. Če moramo ubesediti nekatera zunaj-jezikovna dejstva – to pa je seveda potrebno, ker jih sicer ne moremo uporabljati kot argumente – je jezik tisti, ki določa, kaj je kontekst in kako se obnaša, ne pa zunaj-jezikovne okoliščine.

LITERATURA

- ANSCOMBRE, J.-C., O. DUCROT (1983): *L'Argumentation dans la langue*. Brussels: Mardaga.
- DUCROT, O. (1972): *Dire et ne pas dire*. Paris: Herman.
- DUCROT, O. (1978): *Structuralisme, énonciation et sémantique*. Poétique 33.
- DUCROT, O. (1980): *Les échelles argumentatives*. Paris: Minuit.
- DUCROT, O. (1983): *Opérateurs argumentatifs et visée argumentative*. Cahiers de linguistique française 5.
- DUCROT, O. (1984): *Le dire et le dit*. Paris: Minuit.
- DUCROT, O. (1996): *Slovenian lectures/Conférences slovenes*. Ljubljana: ISH.
- DUCROT, O. et al. (1980): *Les mots du discours*. Paris: Minuit.
- MALINOWSKI, B. (1923): *The problem of meaning in primitive languages*. In Ogden, C.K. & I.A. Richards, *The meaning of meaning: A study of the influence of language upon thought and the science of symbolism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- TOULMIN, S. (1974): *The uses of argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VAN DIJK, T. A. (ed.) (1997a): *Discourse as Structure and Process*. London: Sage.
- VAN DIJK, T. A. (ed.) (1997b): *Discourse as Social Interaction*. London: Sage.
- VERSCHUEREN, J. (1998): *Understanding Pragmatics*. Manuscript. 393 pp.
- ZAGAR, I. Z. (1995): *Argumentation in language and the Slovenian connective pa*. Antwerp: *Antwerp Papers in Linguistics* 84.
- ZAGAR, I. Z. (1997): *From reported speech to polyphony, from Bakhtin to Ducrot*. In Javornik, M. (ed.), *Bakhtin and the humanities, Proceedings of the International Conference, October 19-21, 1995*. Ljubljana: ZIFF.